

af 11. juni 1954 om ungdomsundervisning m. v. [af Damsgaard m. fl.].

(Første behandling findes i tidenden sp. 839).

Der var ikke stillet ændringsforslag.

Forslaget til folketingsbeslutning sattes til forhandling.

Ingen bad om ordet.

Forslaget til folketingsbeslutning vedtoges enstemmigt med 121 stemmer.

Formanden: Der vil nu blive givet undervisningsministeren meddelelse om denne vedtagelse.

Den næste sag på dagsordenen var:

Første behandling af forslag til lov om ændringer i lov om rettens pleje. (Forberedelse af landsretssager).

(Lovforslaget findes i tillæg A. sp. 245, fremsættelsen i tidenden sp. 710).

Lovforslaget sattes til forhandling.

K. Axel Nielsen: Ifølge retsplejelovens § 338 skal landsretssager som almindelig regel forberedes af den underret, hvor sagerne ville have hørt hjemme, hvis de var underretssager. Fra denne almindelige regel gør loven dog den undtagelse, at landsretssager, der ifølge denne paragraf skulle forberedes ved de underretter, der har tingsted, hvor landsretterne har sæde, skal forberedes direkte ved landsretterne. Denne undtagelsesbestemmelse er dikteret af hensyn til det sunde retsplejprincip, at beviserne i så vidt udstrækning som muligt skal føres for den dømmende ret. Herefter er det altså således, at retssager, der skal pådømmes af østre landsret i første instans, og som efter den almindelige regel skulle forberedes ved Københavns byret, Frederiksberg birk, Københavns amts nordre birk eller søndre birk, forberedes direkte ved østre landsret. Imidlertid vedtog det høje ting ved lov nr. 56 af 21. marts 1956 at dele nordre og søndre birk i 8 retskredse, og da

det er justitsministeriets hensigt enten straks, eller så snart forholdene tillader det, at oprette nye tingsteder for 5 af disse 8 retskredse, vil retsplejelovens gældende regel medføre, at landsretssager i første instans fra disse retskredse ikke længere skal forbedres ved østre landsret, men ved de nye underretter. Dette er utvivlsomt ikke hensigtsmæssigt, og det har ikke været tilsigtet, da vi gennemførte loven i marts.

Ved det foreliggende lovforslag gives der regeringen adgang til ved kgl. anordning at udvide den før omtalte undtagelsesbestemmelse om landsretssagers forberedelse til at omfatte landsretssager ikke alene fra de nævnte nye retskredse, men også sager fra andre underretter, og det anføres i bemærkningerne til lovforslaget, at man i første række har tænkt også at lade retssager fra Hørsholm retskreds forberede ved landsretten.

Jeg kan fuldt ud tiltræde det princip, at landsretssager i videst muligt omfang forberedes direkte ved den dømmende ret, men jeg tillader mig at rette det spørgsmål til den højtærede justitsminister, om det ikke vil være rigtigere, at loven direkte nævner, fra hvilke retskredse landsretssagerne skal forberedes ved landsretten. Mit spørgsmål er ikke udtryk for nogen form for mistillid til den højtærede nuværende justitsminister, men den foreslåede formulering giver jo den til enhver tid siddende justitsminister en ret vid bemyndigelse; og er det ikke lidt betænkeligt, at folketinget ved at vedtage det foreliggende lovforslag giver afkald på noget af sin magt, ikke for en begrænset tid, men for bestandig?

Det fremgår af såvel bemærkningerne til lovforslaget som af ministerens fremsættelse, at begge landsretter og Sagførerrådet har tiltrådt forslaget. I anledning af, at også vestre landsret er blevet spurgt, beder jeg den højtærede minister oplyse, om man også påtænker at udvide det område, for hvilket landsretssagerne skal forberedes direkte for vestre landsret.

På mit partis vegne skal jeg anbefale en hurtig og velvillig behandling af lovforslaget, hvis princip jeg som nævnt kan tiltræde. Jeg skal dog anmode om, at lovforslaget bliver genstand for en kort udvalgsbehandling.

Lorentzen: Jeg er i den lykkelige situation stort set at være enig med den ærede socialdemokratiske ordfører angående den sag, der er til behandling. Det forekommer mig nemlig, at de spørgsmål, man må stille sig, er følgende:

For det første, om afgørende retsplejehensyn taler for at fravige den nugældende ordning, som jo først og fremmest er dikteret af hensyn til, at befolkningen ikke skal have for store omkostninger og for stort besvær med at rejse til landsretten, hvis deres bopæl ligger meget afsides. Hvis f. eks. en højtæret justitsminister ville foranledige en kgl. anordning, hvorefter alle retskredse i vestre landsrets område fik ordre til, at fremtidig skulle alle landsretssager i første instans forberedes og behandles ved landsrettens tingsted, ville det jo medføre — og jeg tvivler ikke om, at den højtærede justitsminister selv ville vige tilbage for en sådan regel — at folk fra Tønder skulle rejse op til Viborg for at afgive vidneforklaring o. s. v., og det ville koste både tid og penge. Den nugældende ordning er altså dikteret af hensynet til befolkningen — det må man gøre sig klart; hensynet til underrettsdommerne spiller overhovedet ingen rolle. Skal jeg være ganske ærlig, vil jeg tro, at de fleste underrettsdommere vel nok ville hilse den ordning med tilfredshed, at de blev fri for arbejdet med at forberede landsretssager, men jeg mener ikke, at hensynet til underrettsdommerne bør være det afgørende, det må være hensynet til befolkningen.

Det næste spørgsmål, man må stille, når sagen kommer i udvalg, er dette: kan landsretterne overhovedet overkomme at tage forberedelsen af alle sager på sig, og vil det ikke meget hurtigt medføre udvidelse af antallet af landsrettsdommere?

Det tredje spørgsmål, jeg kunne tænke mig at stille, er: hvor mange landsretssager som førsteinstanssager udgår i dag til underretsbehandling eller forliges, før de når frem til landsretten? Det har også nogen interesse.

Dernæst et fjerde spørgsmål; det er med hensyn til sagførerne. Jeg tænker på, hvordan sagførerne ved retterne uden for det sted, hvor landsretten har sit sæde — jeg tænker stadig i denne forbindelse kun på vestre landsret; for østre landsret er ord-

ningen stort set efter min mening tilfredsstillende efter lovforslaget — vil nedsætte sig, altså om det ikke hurtigt vil blive sådan, at der vil danne sig en meget stor sagførerkerne omkring landsrettens sæde, medens der vil kunne blive vanskeligheder med tilgangen ude i landet.

Det fremgår imidlertid ganske klart af de bemærkninger, der følger lovforslaget, og af den højtærede justitsministers fremsættelse, at Sagførerrådet kun har udtalt sig, i første omgang i hvert fald, til fordel for den ordning, der delvis gælder for østre landsret allerede i dag, og som tænkes udvidet ved nogle ret ubetydelige ændringer.

Vi stiller os altså ikke vrangvillig over for lovforslaget, og jeg har personlig tillid til, at den højtærede justitsminister ikke ved en kgl. anordning foretager en sådan omkalfatring, at befolkningens indstilling og vaner over for retssagernes behandling fuldstændig ændres. Men alligevel må jeg som den socialdemokratiske ordfører, det ærede medlem hr. K. Axel Nielsen, sige, at det var nok værd at overveje, om ikke man kunne finde frem til en ordning, der ikke så ubetinget afgiver myndigheden på dette område til efterfølgende justitsministre, som herved i virkeligheden ville få fri adgang til at omkalfatre en bestående ordning.

Thestrup: Jeg vil på mit partis vegne anbefale det foreliggende lovforslag, men jeg må udtale mig på en anden måde og i modsat retning af den foregående taler, det ærede medlem hr. Lorentzen. Jeg vil nemlig ønske, at den højtærede minister vil gå videre ad den vej, han her har betrådt, gå ind for en videreførelse af det princip, som alligevel ligger til grund for ministerens forslag, nemlig umiddelbarhedsprincippet eller princippet om, at det skal være den ret, der skal dømme i sagen, der selv hører vidnerne og parterne, således at den kan fælde sin dom på et virkeligt grundlag og ikke må nøjes med at fælde sin dom på grundlag af udskrifter og dokumenter. Jeg tror ikke, jeg behøver at sige noget videre til forsvar for umiddelbarhedsprincippet. Det er så anerkendt fra alle sider og så fastslået som det eneste rigtige, at det vist er unødvendigt at ofre mange ord på det. Når det på dette vigtige område

[Thestrup.]

ikke blev gennemført i sin tid, da retsplejelovens regler blev vedtaget, var det sikkert ud fra den opfattelse, at det ville blive for dyrt for parterne, hvis de skulle henholdsvis til København eller Viborg, når de havde en landsretssag, og vel også ud fra den tanke, at landsretterne ville blive overbebyrdet, hvis de skulle have forberedelsen af sagerne, men jeg mener ikke, at nogen af disse grunde gælder længere.

Jeg er nemlig af den opfattelse, at erfaringerne har vist følgende. Det, at sagerne skal forberedes af dommere, der ikke selv skal afgøre dem, bidrager til, jeg kan ligefrem sige forårsager, at de skriftlige protokollater og dokumenter bliver alt for langstrakte og alt for omstændelige. Det gør, at man ikke koncentrerer sagens behandling, men, om jeg så må sige, lader den flyde ud fra det ene retsmøde til det andet til besvær, men også, det vil jeg meget gerne betone, til unødigt bekostning for parterne. I vore dage med de særdeles gode samfærdselsmidler vil det være langt lettere og langt billigere for parterne at møde én eller to gange ved landsretten i København eller ved landsretten i Viborg i stedet for at møde mange gange eller lade møde for sig mange gange af sagfører ved underretten.

Den højtærede minister var, så vidt jeg erindrer, selv til stede ved dommermødet i 1955 og hørte det foredrag, som præsidenten for vestre landsret, Bang, holdt bl. a. om dette emne — ellers har ministeren sikkert læst foredraget i „Juristen“ for 1. december 1955 — hvor præsidenten, først og fremmest naturligvis af retsplejehensyn, altså af hensyn til, at dommene skulle blive så rigtige og gode som muligt, går ind for, at forberedelsen af landsretssager henlægges til landsretterne selv, medmindre retten under særlige omstændigheder efter parternes enige begæring tillader, at forberedelsen sker helt eller delvis ved vedkommende underret. Den højtærede justitsminister ved sikkert også, at østre landsret har formået parterne til at benytte den adgang, der efter § 351 er åbnet til at få foretaget forberedelsen ved landsretten, i et sådant omfang, at den tidligere præsident for østre landsret, Mundt, på et møde kunne oplyse, at henvend 80 pct. af alle

førsteinstanssager ved østre landsret forberedes ved landsretten selv; præsidenten udtalte, at man herved havde haft rig lejlighed til at erfare fordelene ved den umiddelbare bevisførelse. Jeg tror, jeg kan sige, at langt de fleste underretsdommere — nu kan jeg ikke længere sige alle underretsdommere, da min kollega, det ærede medlem hr. Lorentzen, ikke er enig med mig — er enige med de to præsidenter i det hensigtsmæssige i, at landsretssagerne forberedes ved landsretterne selv.

Det er min opfattelse, at hvis befolkningen var klar over, hvorledes den nuværende ordning trækker sagerne i langdrag og fordyrer dem, ville den forlange forberedelsen af sagerne henlagt til landsretterne. Jeg kan meget vel se det betydningsfulde i det ærede medlem hr. Lorentzens argumenter, og det er naturligvis ikke min mening, at man lige pludselig og uden nærmere undersøgelse skal kaste sig ud i det, jeg her foreslår, men jeg vil bede den højtærede justitsminister om at undersøge sagen nærmere; jeg tror, at alt vil vise sig at vende sig til gunst for den ordning, jeg her har talt for.

Jeg tilføjer, at lignende betragtninger som dem, jeg nu har anført med hensyn til forberedelsen af landsretssager ved landsret, kan anføres over for de subsidiære parts- og vidneafhøringer, som er så almindelige ved underretterne, ikke mindst i motorsager. Jeg tænker på det forhold, at det ikke er den underret, som skal fælde dommen, der hører parter og vidner, men at man sender sagen til en anden underret, naturligvis ud fra den betragtning, at befolkningen skal have så lidt besvær dermed som muligt. Det er forfærdelig komplicerede forhold, der kommer til at foreligge, når en motorsag af et forholdsvis beskedent omfang går rundt til afhøring i 3-4 retskredse og der hvert sted bliver portokolleret noget ned, uden at parterne bliver stillet over for hinanden, og uden at den ene hører, hvad den anden siger, og sagen til sidst kommer tilbage til den ret, hvor måske ingen af dem har afgivet forklaring, og denne ret skal fælde dom på grundlag af retsbogskrifter. Jeg tror, man fra alle sider kan indse, at der er noget uheldigt heri. Jeg ved, at der er en vis adgang til at forhindre dette; jeg ved også, at det i stigende

[Thestrup.]

grad bliver gjort. Jeg kunne ønske, at man overvejede, om man ikke her kan gå en del længere, om der ikke er forskellige bestemmelser i loven, der trænger til ændring. Jeg tror, den højtærede minister vil give mig ret i, at der går meget lang tid — jeg kan næsten sige urimelig lang tid — fra det øjeblik, et motoruheld sker, til den dag, da sagen foreligger på dømt. Jeg tror, det ville være rigtigt, om man søgte at få det tidsrum indskrænket meget stærkt, få koncentreret sagerne, gjort behandlingen deraf hurtigere.

Jeg har naturligvis intet som helst imod en udvalgsbehandling, tværtimod; men idet jeg i øvrigt giver lovforslaget min anbefaling, beder jeg den højtærede justitsminister om at gå videre ad den vej, han med dette lovforslag har betrådt.

Steen: Da jeg gennemlæste dette lovforslag om ændringer i retsplejeloven, var den første tanke, der meldte sig hos mig — det erkender jeg — denne, at dette burde vi egentlig have været opmærksom på i forrige folketingsår, da vi gennemførte oprettelsen af de nye retskredse; vi har et fælles ansvar for, at det ikke skete dengang. Jeg må skønne, at den foreslåede ordning er praktisk og hensigtsmæssig, og kan principielt give den min tilslutning.

Nu er der ydret ønske om, at vi ser nærmere på sagen i et udvalg. En af de ting, det vil interessere mig at drøfte, er, om det ikke er rimeligt, at vi aftaler, hvor mange retskredse og hvilke det drejer sig om; skulle forholdene så, som de under tidernes gang gør, ændre sig, er det jo, som det har vist sig, ikke vanskeligt at komme til folketinget og meget hurtigt få gennemført rimelige ændringer.

Jeg er aldeles enig med det ærede medlem hr. Thestrup i værdien af, at umiddelbarhedsprincippet kan følges af den ret, der skal afsige kendelsen; det går jeg ud fra at alle mennesker stort set er enige om. Lovforslaget fremmer muligheden herfor, og jeg kan derfor anbefale det.

Aksel Larsen: Da lovforslaget vil muligøre en både meget ønskelig og praktisk forenkling af mange landsretssagers gang,

kan jeg på mit partis vegne medgive det den bedste anbefaling.

Justitsministeren (*Hans Hækkerup*): Jeg takker samtlige ordførere for den principielle tilslutning, de har givet til lovforslagets indhold.

Det ærede medlem hr. K. Axel Nielsen rejste, med tilslutning fra de ærede medlemmer hr. Lorentzen og hr. Steen, det spørgsmål, om man ikke i selve loven skulle fastsætte, for hvilke retskredse bestemmelsen skal gælde, og det kan man naturligvis drøfte i udvalget. Jeg vil nu nok have lov at argumentere for, at man måske beholdt den formulering, lovforslaget har. Problemet er i øjeblikket aktuelt for omegnskredsene ved København og for Hørsholm retskreds. Det kan blive aktuelt for visse retskredse i vestre landsret; det kan også blive aktuelt, når vi skal dele nordre birk. Spørgsmålet er blot, om det er nødvendigt at ulejlige lovgivningsmagten, hver gang en sådan ændring skal ske, men vi kan naturligvis drøfte det. Jeg ved ikke, om jeg kunne finde ørenlyd for et kompromisforslag i retning af, at det i selve lovbestemmelsen blev fastsat, at en eventuel ændring skulle ske efter forhandling med vedkommende retspræsident. Det er altså noget, vi kan drøfte.

Til det ærede medlem hr. K. Axel Nielsen vil jeg sige, at når bestemmelsen er formuleret, som den er, skyldes det bl. a. en henstilling fra præsidenten for vestre landsret, som dog ikke over for justitsministeriet har konkretiseret de tanker, han har gjort sig om en udvidelse af bestemmelsens omfang inden for vestre landsrets kreds.

Det ærede medlem hr. Lorentzen var den mest forbeholdne af de ærede ordførere. Det er klart, at de statistiske oplysninger, som det ærede medlem ønskede, og som jeg desværre ikke har ved hånden, vil blive søgt fremskaffet til den udvalgsbehandling, der nu forestår. Det var ikke faldet mig ind, at der skulle opstå noget problem om, hvorvidt landsretterne var i stand til at overkomme det merarbejde, lovforslaget kunne medføre. Det tror jeg heller ikke landsretterne har tænkt sig; ellers ville man vel have rejst spørgsmålet over for os, men som sagt, de oplysninger, det ærede medlem ønsker, skal vi søge at fremskaffe.

[Justitsministeren.]

Jeg deler naturligvis det ærede medlem hr. Thestrups opfattelse af den betydning, det har, at umiddelbarhedsprincippet får en så vid udbredelse som muligt. Derom synes jeg alle må være enige. Om man i dag er i stand til at gå så vidt, som det ærede medlem principielt vil gå, må jeg stille mig tvivlende over for, men jeg mener, det er et spørgsmål, vi ubetinget bør drøfte i udvalget. Også jeg kom, da jeg læste retspræsident Bangs artikel om disse spørgsmål, ind på den idé, som det ærede medlem var inde på, ligesom det har gjort et vist indtryk på mig, at retspræsident Mundt kunne oplyse, at 80 pct. af sagerne i forvejen forberedes ved landsretten selv.

Jeg forstod, at det ærede medlem hr. Steen ville drøfte, om det var nødvendigt at optage de enkelte retskredses navne i lovforslagets tekst, men det kan vi jo tale om i udvalget. Jeg takker for den principielle tilslutning fra alle sider.

Hermed sluttede forhandlingen.

Lovforslagets overgang til anden behandling vedtages uden afstemning.

K. Axel Nielsen: Jeg foreslår, at lovforslaget henvises til et udvalg på 17 medlemmer.

Uden forhandling eller afstemning vedtages dette forslag.

Den sidste sag på dagsordenen var:

Første behandling af forslag til lov om udlån til statshusmandsbrug m. m.

(Lovforslaget findes i tillæg A. sp. 249, fremsættelsen i tidenden sp. 831).

Lovforslaget sættes til forhandling.

Chr. Rasmussen: Jeg skal ikke gøre mange bemærkninger om det lovforslag, vi her behandler. Det adskiller sig kun på ét punkt fra den i indeværende år gældende udlånslov, nemlig med hensyn til bygge-lånenes størrelse, der for alle satsers vedkommende foreslås forhøjet med 2 000 kr.,

hvilket vil sige, at det normale byggelån til et husmandsbrug bliver 56 000 kr. og til et gartneri 51 000 kr. Det må dog erkendes, at den foreslåede forhøjelse knap dækker den konstaterede prisstigning for indeværende år. Det samme var tilfældet ved sidste års udlånslov, dog med den forskel, at det da var i folketinget, der skete en nedsættelse af summen i landbrugsministerens oprindelige forslag; det er derfor meget forståeligt, at ministeren i år har holdt satserne i underkanten. Selv om der i denne lov, der skal gælde for finansåret 1957-58, i relation til prisudviklingen i det sidste par år mangler ca. 1½ pct. for, at der er dækning i forhold til udlånsloven for 1955-56, tror jeg, det alligevel vil lykkes for de unge, der er så heldige at komme i besiddelse af en jordlod, at få opført de nødvendige bygninger.

Jeg skal derfor på mit partis vegne anbefale lovforslaget til en hurtig og velvillig behandling.

Niels Eriksen: Mit parti vil medvirke til en ajourføring. Jeg er tilfreds med, at rådighedsbeløbene er ansat til samme beløb som i fjor, hvad angår jordkøbslån, installationslån, etableringslån o. s. v. Derimod er jeg betænkelig ved den foreslåede forhøjelse af byggelåne med 2 000 kr.; begrundelsen herfor er, at byggeomkostningerne er steget 4,1 pct. siden sidste år, men jeg er ikke helt sikker på, at det forholder sig sådan i praksis. Der er nu kommet mere konkurrence i byggeriet, end der tidligere har været, og derfor ønsker vi spørgsmålet nærmere undersøgt i udvalg, før vi giver tilslutning til en forhøjelse.

Jeg vil i denne forbindelse rejse det spørgsmål over for den højtærede landbrugsminister, hvordan det går med de nye planer med hensyn til landbrugsbyggeriet. Vi har tit diskuteret det, og det er min opfattelse, at man er alt for gammeldags indstillet med hensyn til dette byggeri. Der er jo nye materialer fremme, og vi ved, at der måske er ting, som man i dag skal lægge mere vægt på, end man tidligere gjorde. Jeg tænker her på isolering o. lign. Jeg vil derfor gerne høre, om der ikke er noget nyt om disse planer.

Jeg tror i det hele taget, at man ser meget konservativt på hele byggespørgs-